

Asia: VN/5904/2019

Luonnos Suomen arktisen politiikan strategiaksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Pohjois-Pohjanmaan liiton lausunto Suomen arktisen politiikan strategialuonnoksesta

Suomen arktisen politiikan strategian mukaan koko Suomi on arktinen maa. Pohjois-Pohjanmaan liitto tukee tätä linjausta. Suomen arktiset intressit ja arktinen osaaminen koskettavat koko maata ja koko Suomen arktisuus tukee ja vahvistaa Suomen kansainvälistä arktista maakuvaa kansainvälisissä yhteyksissä.

Linjaus näyttäytyy kuitenkin ristiriitaisena luonnoksen (s. 15) Suomen sisäisen kontekstin määritelmän kanssa, jonka mukaan perustelematta sen tarkemmin todetaan, että arktisella alueella tarkoitetaan Lappia.

Suomi toimii 2021–2023 Barentsin euroarktisen neuvoston puheenjohtajana ja Venäjä Arktisen neuvoston puheenjohtajana. On tärkeää korostaa Barentsin yhteistyörakenteiden merkitystä koko arktiselle alueelle. Paikallis- ja aluetason toimijoilla on paras tieto, operationaalista kapasiteettia ja yhteistyösuhteita omissa yhteisöissään. Heidän tietotaitoaan tulee arvostaa ja hyödyntää. Vahvistamalla alueita parannemme myös niiden muuntojoustavuutta.

Pohjois-Pohjanmaan liitto esittää, että maakuntatarkastelua laajennetaan Barentsin euroarktiseen alueeseen, jolla on vakiintunut asema. Näin Suomen arktisen strategian maakunniksi tunnistetaan Pohjois-Pohjanmaa, Lappi, Kainuu ja Pohjois-Karjala. Se korostaa osaamisen, elinkeinojen ja saavutettavuuden kannalta relevanttia aluetta. Myös Suomen arktisen politiikan strategiassa todetaan, että Arktiseen ja etenkin Barentsin euroarktisen neuvoston alueelliseen yhteistyöhön osallistuvat Suomesta Lapin ohella Pohjois-Pohjanmaan, Kainuun ja Pohjois-Karjalan maakunnat.

Barentsin Euro-Arktinen neuvosto järjesti 8.12.2020 Norjan puheenjohtaman korkean tason seminaarin teemalla "Barents e-Health", jossa käytiin läpi esimerkkejä hyvistä etälääketieteen käytännöistä ja terveysteknologian digitaalisista sovelluksista. Korona pandemian takia Venäjän aluehallinnot ovat olleet aloitteellisia Barentsin yhteistyössä. He ovat järjestäneet kaksi "Barents Euro-Arctic region vs. Corona virus" -tilaisuutta, toisen syyskuussa ja toisen lokakuussa. Lokakuun tilaisuudessa maakuntajohtaja Pauli Harju piti esityksen Pohjois-Pohjanmaan koronatilanteesta, ja toimenpiteistä, joita pandemian hoidossa alueella on tehty. Pandemia on myös siis syventänyt uudella tavalla yhteiseloja ja luonut kohtalon yhteyttä yhteisessä taistelussa virusta vastaan.

Pohjois-Pohjanmaan liitto esittää, että Arktisen neuvottelukunnan kokoonpanoon ja toimintaan Suomen arktisen politiikan strategian tavoitteiden toteuttamisessa ja niiden seurannassa kutsutaan edustaja jokaiselta Suomen Barents-jäsenalueelta, eli Lapin liiton lisäksi edustaja Pohjois-Pohjanmaan liitosta, Pohjois-Karjalan maakuntaliitosta ja Kainuun liitosta.

Suomen arktisen strategian Taustassa (s. 2) todetaan, että strategian alussa esitellään kansainvälistä toimintaympäristöä. Epäselväksi jää tämän osuuden yhteys muuhun strategiaan. Esimerkiksi EU uudistaa paraikaa omaa Arktista politiikkansa. Suomen arktinen strategia ei kuitenkaan kontekstoi itseään suhteessa siihen, vaikka EU on meidän keskeisin viiteryhmämme.

Pohjois-Pohjanmaan liitto esittää muutoksia seuraaviin painopisteisiin

Painopistealue 1 on Ilmastonmuutos, hillintä ja sopeutuminen. Pohjois-Pohjanmaan liitto esittää, että kestävien energiaratkaisujen käyttö, eli tuuli- ja aurinkoenergian lisääminen arktisella alueella todetaan arktisessa strategiassa selvemmin. Kattavan ja verkostonmaisen vaihtoehtoisten käyttövoimien jakeluinfrastruktuurin kehittäminen on keskeinen toimenpide strategian aikajanalla.

Painopistealue 2.1 Asukkaat, hyvinvoinnin edistäminen tarkastelee pelkästään Lappia, kuten lausuntomme alussa totesimme. Vastaavat haasteet, joita tekstissä kuvataan, koskevat kuitenkin koko harvaanasuttua Pohjois- ja Itä-Suomea. Toisaalta sävy, jolla strategiset toimenpiteet on kirjoitettu (s. 17), kohtelee pohjoisilla alueilla asuvia ihmisiä valtion tahdon kohteena. Esimerkiksi strategiset toimenpiteet s. 17 ensimmäinen kohta "Sovelletaan hyvinvointitalouden lähestymistapaa arktisen alueen asukkaiden hyvinvoinnin edistämiseksi." jne. Alueen asukkaiden keskinäinen yhteistoiminta ilman holhoavaa otetta jää tunnistamatta. Se on voimavara sekä toimii kansainvälisten jännitteiden puskurina ja lieventäjänä. Asukkaiden hyvinvointi tulisi nähdä kaikessa toiminnassa keskeisimpänä tavoitteena. Pohjois-Pohjanmaan liitto esittää kappaleen tarkastelun laajentamista Barentsin neuvoston Suomen jäsenmaakuntiin ja kirjoitussävyn tarkistamista.

Painopiste 2.2 Asukkaat, alkuperäiskansojen oikeudet mainitaan saamenkielisen ja saamen kielen opetuksen lisääminen. Tämä edellyttää myös strategisena toimenpiteenä saamenkielisen opettajankoulutuksen tukemista. Tällä hetkellä aineenopettajakoulutus on Oulun yliopiston Giellagas-instituutin vastuulla. Pohjois-Pohjanmaan liitto esittää, että Giellagas instituutin kansallinen erityistehtävä ja sen merkitys tunnistetaan Suomen Arktisessa strategiassa.

Painopistealue 3.1. on Osaaminen, elinkeinot. Arktinen alue on eri kansojen ja kansallisuuksien kohtauspaikka. Arktisen alueen yhteistyön tavoite on turvata sen kehitys ja mahdollistaa sen kehittyminen myös tuleville sukupolville. Talouden osalta Suomen tulee olla aloitteellinen Arktisen alueen osaamisverkostojen ja klustereiden yhteistyön tiivistämisessä myös Kanadan ja USA:n suuntaan. Arktisen alueen yritysten vientiponnisteluja täytyy tukea, koska alue on kaukana markkinoista. Tavoitetila kohdassa (s.22) kestävä kehitys itsessään nousee keskeiseen rooliin. Ensimmäinen lause Tavoitetilassa on: ”Arktisella alueella ei voi harjoittaa muuta kuin kestävän kehityksen mukaista taloudellista toimintaa.” Myöskään muualla Suomessa voi harjoittaa muuta kuin kestävän kehityksen mukaista taloudellista toimintaa. Yritysten intressi on parantaa kilpailukykyä toimimalla kestävästi.

Painopiste 3.2. on Osaaminen, huippuluokan tutkimus. Siinä todetaan strategisena toimenpiteenä (s. 26 lopussa), että ”Rahoituksessa käytetään hyödyksi kansallisia ja kansainvälisiä rahoitusmahdollisuuksia...” Tämä todetaan ikään kuin rahoitusmahdollisuudet olisivat itsestään olemassa ilman että rahoitusta kohdennetaan tähän tarkoitukseen.

Pohjois-Pohjanmaan liitto esittää, että Suomi asettaa selkeän tavoitteen, että EU:n t&k&i-ohjelmassa, Horisontti Europe-ohjelmassa 2021–2027 lisätään arktisuuteen liittyvää rahoitusta. Tämä tarkoittaa enemmän arktisuuteen liittyviä työohjelmia. Nykyisestä noin 80 mrd. euron Horisontti2020-ohjelmasta arktisuuteen liittyvään tutkimukseen on panostettu noin 200 milj. euron verran.

Suomen etu on, että Euroopan Unionin lisää läsnäoloaan Arktisella alueella. Se takaa EU:n pitkän aikavälin sitoutumisen. Tämä on mahdollista monin eri tavoin. Yksi tapa on EU-rahoituksen lisääminen Arktisuuteen liittyen.

Painopistealue 4 on Infrastrukturi ja logistiikka. TEN-T verkon kehittäminen on tunnistettu hyvin strategisten toimenpiteiden kärjeksi. Perämeren merenkulun kehittämisenäkökulmat tulee huomioida paremmin.

Sivulla 29 sanotaan, että ”Laurila-Tornio–Haaparanta -välin sähköistyshanke tukisi Suomen raideliikenteen kansainvälistymistä.” Muista hankkeista poiketen käytetään konditionaalia. Rataosuuden sähköistäminen on hallitusohjelmassa. Sähköistäminen yhdistää Suomen ja Ruotsin rautatieverkostot ja avaa yhteyden Pohjois-Ruotsin kautta rahti- ja matkustajaliikenteelle

Eurooppaan ja Jäämerelle. Ratayhteys mahdollistaa uuden kuljetusreitit, palvelee teollisuutta ja avaa potentiaalia myös rajat ylittävään matkustajaliikenteeseen. Pohjois-Pohjanmaan liitto esittää, että konditionaali poistetaan.

Lentoliikenne ja lentoasemat korostuvat alueellisen saavutettavuuden kannalta COVID-19-pandemian jälkeisessä tilanteessa, mutta ei pelkästään matkailuelinkeinon kannalta. Lentoliikenteen kehittäminen Helsinki–Vantaa-keskeisesti ei kuitenkaan mahdollista nykymuotoisen matkailun kehittämistä Pohjois-Suomeen. Ympäristötietoinen matkailija vertaa hiilijalanjälkeään. Suorat yhteydet Euroopan lentokentiltä matkailukeskusten lähellä oleville kentille on nähtävä kansallisesti mahdollisuutena.

Asukkaiden ja elinkeinoelämän yhteydessä kirjoitetaan toimivasta teknisestä infrastruktuurista ja digitaalisuudesta. Riittävän tasoinen laajakaistayhteys puuttuu kuitenkin osasta Pohjois- ja Itä-Suomea. Etäopetuksen, matkailun, terveys-, sosiaali- ja muiden hyvinvointipalveluiden jne. ehdoton edellytys on toimivat laajakaista yhteydet.

Viestintäverkkojen osalta on kirjattu: ”Kannustetaan yrityksiä tekemään yhteistyötä julkisen sektorin kanssa toimivien rahoitusmallien löytämiseksi välttämättömien tietoliikenneinvestointien synnyttämiseksi alueille, joille se markkinaehtoisesti ei ole mahdollista.” Tilanne on samankaltainen myös liikenteen hiilidioksidipäästöjen vähentämisen kannalta keskiössä olevan vaihtoehtoisten käyttövoimien jakeluinfrastruktuurin kanssa. Pohjois-Pohjanmaan liitto esittää, että Suomi asettaa tavoitteeksi arktisessa strategiassa kattavan, symmetrisen ja tasalaatuisen laajakaistan sekä vaihtoehtoisten käyttövoimien jakeluverkon luomisen koko maahan. Passiivisesta tukipolitiikasta on siirryttävä aktiiviseen verkostomaista ja tulevaisuuden tarpeet huomioivaa infrastruktuuria kehittävään politiikkaan.

Kiviniemi Olli
Pohjois-Pohjanmaan liitto